

Pastabos pačiam sau

Tikros ir netikros Velykos

Monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas, artėjant didžiosioms krikščioniškoms šventėms – Kalėdoms ir Velykoms – mėgdavo pabrėžti: švęskim širdžių, o ne skrandžio puotą. Tai reiškė, kad viršų žmoguje turi imti dvasia. Mažai kas jo paisė tada, kai jis sakydavo pamokslus arba kalbėdavo į žmones per laikraščius. Nepaisytų ir dabar. Šiuo metu žmonių šventinis šėlsmas bet kurių švenčių proga, rodos, jau pasiekė apogėjų, nors emoci-nis užtaisas žmoguje turbūt neišsemiamas. Štai vienas televizijos kanalas skelbia velykinį koncertą Didžiosios savaitės metu, kai žmogui reikalingas ne mūsų TV „žvaigždžių“ trypčiojimas ir žiopčiojimas pagal fonogramą (gyvą muziką retai kada išgirsi), o susikaupimas ir nors trumpalaikis atsitraukimas nuo pasaulio triukšmo.

Tos tuštybės su kaupu žmonėse atsiranda ir visai netinkamu metu. Jau tampa tradicija, išgirdus apie sunkią ligą ar kitą nelaimę, ištikusią visuomenei žinomesnį asmenį, iš to daryti ažiotažą. Taip kone metus buvo eskaluojama Jurgos Ivanauskaitės liga, o laidotuvės paverstos snobiškai nusiteikusių miesčionių stebėjimo objektu. Gal manote iš meilės rašytojai stovėjo ilgiausioje eilėje, kad minutėlei prisigrūstų prie karsto tie, kurie nebuvo skaitę nė vieno jos kūrinio? Aikčiojimų, aptarinėjimų tokiomis progomis – gyvas galas.

Dar labiau išpūstu burbulu tapo tikrai puikaus artisto, dainininko Vytauto Kernagio laidotuvės. Valandų valandas minia šturmavo Šv. Jonų bažnyčią, kur buvo padėta urna su amžiams nutilusio bardo palaikais. Laikraščiai mirgėjo viena už kitą įmantresnėmis antraštėmis. Televizijos laidose gražbyliavo tikri ir apsimetėliai V. Kernagio draugai. Jokio susikaupimo, rimties, maldos, tik alinantis minios smalsumas ir noras pasipuikuoti prieš kaimyną – ir aš ten buvau...

Taip yra ir su mūsų dvasinėmis šventėmis. Kalėdos ir Velykos mados ritmu šoka pilvo šokį (gal ir per trivialus išsireiškinys), o krikščioniškoji Dvasia, nugrūsta į pašalę, stebi šio pasaulio tuštybę. Pagaliau ir patys žmonės jau nesusigauja, kada jie švenčia tikras, o kada prekybininkų ir televizijos savininkų primestas Velykas.

Marius Simaniškis

Pergalės trimitas, Užupio angelas.

Antano Petrausko nuotr.

Po žiemos pavasaris ateis,
Lauš ledus pakilę nemunai,
Tu stovėsi ties dienų krantais
Vėl atgimęs jaunas, ir jaunai
Oš aplink pabudusi giria
Ir žydės vėdrynai, ir dangus
Naktį, rytą, dieną, vakare
Šauks tave gyvent be pabaigos –

Šauks gyvent su vabalu mažu,
Su medžiu, su kylančia žole,
Su svaigiu jaunystės miražu,
Su senatvės nuovoka gilia.

Naktys, dienos, vakarai, rytai
Vėl tave į tolumas vilios,
Sveikins vėl vidudienis karštai,
Vėlei vakaro auksiniuos spinduliuos
Žemė tau žydės ir atsivers
Skliautas stratosferų tolimų,
Ir ištroškus siela gers ir gers
Gaivia vėsą grįžusių namų.

Bernardas Brazdžionis

Kitame numeryje:

- Algirdas Gamziukas. Aviacijos istorikas Vytautas Peseckas.
- Zita Mažeikaitė. Eilėraščiai.
- Mažoji anketa: Henrikas Čigriejus.
- Pranas Visvydas. Instinktų galiai skirta poezija.

Redaguoja **Aldona Žemaitytė**

aldaze@gmail.com

Šio šeštadienio *Kultūros* turinys

- 1 psl. **Marius Simaniškis**. Tikros ir netikros Velykos.
- 2 psl. **Aušra Gudavičiūtė**. „Džiūgaukite!“ – ragina mus Clevelando lietuviai.
- 3 psl. **Renata Šerelytė**. Kalbanti visata ir tylinti Žemė.
- 4 psl. **Aldona Puišytė**. Eilėraščiai.
- 5 psl. **Algimantas Baltakis**. Iš Dienoraščių.
- 6 psl. **Vacys Bagdonavičius**. Vydūnizmo fenomenas.
- 7 psl. Atėjo laikas tyrinėti „rinkos teologiją“.
- 8 psl. **Stanislovas Abromavičius**. Lietuvos vargonininkai.

„Džiūgaukite!“ – ragina mus Clevelando lietuviai

2007 metų „Aukso paukščių“ įteikimas chorams ir vokaliniams ansambliams

AUŠRA GUDAVIČIŪTĖ

Jau devintąjį kartą kasmetinis „Aukso paukštės“ renginys sukvietė į Vilnių mėgėjų meno kolektyvus. „Aukso paukštė“ – tai apdovanojimas, kurį 1999 m. įsteigė Lietuvos liaudies kultūros centras ir Pasaulio lietuvių dainų šventės fondas. Apdovanojimas skiriamas siekiant atkreipti visuomenės dėmesį į mėgėjų meninę kūrybą, jos reikšmę krašto kultūrai, viešai pristatyti bei pagerbti geriausius metų chorų, folkloro ir šokių ansamblius, teatrus, liaudiškos muzikos kapelas, liaudies muzikos ir pučiamųjų instrumentų orkestrus, visų šių kolektyvų meno vadovus. Kiekvienų metų pavasarį nominuotų meno kolektyvų viešų koncertų metu Vilniuje laureatams iškilmingai teikiama simbolinė „Aukso paukštės“ statulėlė (autorius Virgilijus Makačinas) ir tūkstančio litų premija meno kolektyvo vadovui. Iš viso šiemet apdovanoti 24 kolektyvai.

Kovo 9-ąją, sekmadienį, į šv. Kotrynos bažnyčią – 2007-ųjų chorų ir vokalių ansamblių „Aukso paukštės“ laureatų apdovanojimo ceremoniją bei koncertą – susirinko daug chorinės ir vokalinės muzikos mėgėjų. Renginio vedėja, visiems ne tik iš televizijos ekrano puikiai pažįstama etnomuzikologė, folklorinio ansamblio „Virvytė“ vadovė, Lietuvos liaudies kultūros centro darbuotoja Loreta Sungailienė pakvietė į sceną Lietuvos liaudies kultūros centro direktorių Saulių Liausą, Lietuvos kultūros ministerijos sekretorių, kompozitorių Juozą Širvinską ir Vokalių ansamblių nominacijų skyrimo komisijos pirmininkę, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Dainavimo ir Choro dirigavimo katedrų profesorę Ireną Argustienę-Laurušienę. Jie tarė sveikinimo žodžius laureatams. Saulius Liausa pasidžiaugė, kad Lietuvos chorai sėkmingai dalyvauja ir laimi tarptautiniuose konkursuose, yra gavę Europos chorų *Grand Prix* apdovanojimų. Kalbėtojais linkėjo, kad Lietuva ir toliau išliktų dainų šalis, kad pasišventimas dainai neišblėstų.

Netrukus renginio vedėja ėmė skelbti 2007-ųjų metų nominacijų kandidatus ir laureatus bei kvieisti laimėtojų atstovus į sceną. Specialios žanrų komisijos kiekvienai nominacijai buvo pasiūliusios po tris kandidatus, iš kurių balsuodamos atrinko nugalėtojus. Nominacijos „Geriausias debiutantas“ laimėtoju tapo 2004 m. susibūręs Šakių kultūros centro moterų vokalinis ansamblis „Gaudenė“ (vadovė Ingira Jakienė). Šakietes pasveikino šia proga į Vilnių atvykęs Šakių rajono meras Juozas Bertašius ir LR ministro pirmininko patarėjas žemės ūkio klausimams, iš Šakių rajono kilęs Mindaugas Bastys.

Geriausio kamerinio ansamblio titulą šiemet pelnė Visagino jaunimo centro „Orbita“ modernaus folkloro ansamblis „Prazdnik“ (vadovas Ilja Čiurakov). Šio ansamblio repertuare – įvairių Rusijos etnografinių regionų senovinės dainos, atliekamos akompanuojant šiuolaikiniais muzikos instrumentais. Grupės nariai taip pat renka ir užrašo Lietuvos rusų senbuvių muzikinį palikimą. Saviškius pasveikino Visagino savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus vedėja Aušra Sieliūnienė, kuri teigė jaučianti pasididžiavimą, kad Visagino kraštas garsėja ne tik atomine elektrine, bet ir kultūros žmonėmis.

Geriausiu 2007 metų vokaliniu ansambliu tapo Vilniaus kultūros, pramogų ir sporto rūmų moterų vokalinis ansamblis „Eglė“ (vadovė Eglė Juozapaitienė), pernai šventės savo kūrybinės veiklos 25-metį ir ta proga išleidęs pirmąją kompaktinę plokštelę „Žiedų pūga“.

Paskelbti chorų nominacijų nugalėtojų į sceną buvo pakviestas Chorų nominacijų skyrimo komisijos pirmininkas, Vilniaus mokytojų namų berniukų ir jaunuolių choro „Ažuoliukas“ ir vyrų choro

Rita Čyvaitė-Kliorienė Vilniuje – po „Aukso paukštės“ įteikimo.
Jolantos Norkevičienės nuotr.

meno vadovas, Lietuvos chorų sąjungos prezidentas, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Choro dirigavimo katedros profesorius Vytautas Miškinis.

Nominacijos „Naujai suspindusi žvaigždė“ laimėtoju tapo Biržų „Saulės“ gimnazijos jaunimo mišrus choras (vadovė Danguolė Kazakevičienė), kurį scenoje pasveikino ir šios gimnazijos direktorius Dainius Korsakas su pavaduotoja Rita Vingilyte. „Ryškiausia Lietuvos žvaigždė“ pripažintas Vilniaus universiteto akademinis mišrus choras (vadovė Rasa Gelgotienė), o „Tarptautinio spindesio žvaigždė“ – Kauno mišrus choras „Kamertonas“ (vadovas Kęstutis Jakeliūnas).

Iki šiol kasmet „Aukso paukštė“ būdavo įteikiama trims vokaliniais ansambliams ir trimis chorams, tačiau šiemet apdovanojimų geografija išsiplėtė. 2007 m. Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas kreipėsi į Lietuvos liaudies kultūros centrą, siūlydamas įtraukti užsienio lietuvių meno kolektyvus ir jų vadovus į „Aukso paukštės“ nominacijos skyrimą Lietuvoje. Buvo sudaryta Išeivijos mėgėjų meno kolektyvų nominacijų skyrimo komisija, kuri svarstė kandidatus ir atrinko laureatą.

Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie LR Vyriausybės generalinis direktorius Antanas Petrauskas pristatė nominaciją – „Už Lietu-

Aštuntoji Dainų šventė Chicagoje, Illinois.
Jono Kuprio nuotr.

vos nacionalinės kultūros ir dainų švenčių tradicijos puoselėjimą“. Jis teigė, kad tokia nominacija būtina, nes šiuo metu pasaulyje yra per 170 užsienio lietuvių meno kolektyvų, rengiamos dainų ir šokių šventės – tai 2006 metais Čikagoje nuskambėjusi VIII Lietuvių dainų šventė, šiemet Los Angeles įvyksianti XIII Lietuvių tautinių šokių šventė. Nominaciją laimėjo Klivlendo (Cleveland, JAV) Dievo Motinos Nuolatinės Pagalbos parapijos choras „Exultate“. Apdovanojimo atsiimti iš pat Ohio valstijos atvyko šio choro vadovė, pedagogė, kompozitorė, VIII Lietuvių dainų šventės Čikagoje meno vadovė Rita Čyvaitė-Kliorienė.

1982 m. įkurtą chorą, kuris 1996 m. buvo pavadintas „Exultate“ (lot. „Džiūgaukite!“), šiuo metu sudaro 43 dainininkai. Šis choras – tai lietuviškos kultūros šaltinis išeivijoje. Jo ilgamečiame repertuare – per 300 klasikos ir lietuvių kompozitorių giesmių ir dainų. Choras įdainavo ir išleido 2 kompaktines plokšteles – „Prakartėlėn skubu“ (1991 m.) ir „Prisikėlė Jis“ (1995 m.).

Dėkodama už įvertinimą Rita Čyvaitė-Kliorienė įteikė nominacijos steigėjams iš užjūrio atsiųztų lietuviškų suvenyrų – tautinę juostą ir albumėlį su choro „Exultate“ fotografijomis bei chorisų parašais, o šv. Kotrynos bažnyčioje pakabintame ekrane susirinkusieji galėjo stebėti VIII Lietuvių dainų šventės akimirkas, kai chorai dainavo šventės himnu tapusį kūrinį „Atsiliepk daina“ (žodžiai Nijolės Bernotienės, muzika Ritos Čyvaitės-Kliorienės). Visus sujaudino ir filmuota choro „Exultate“ narių padėka už „Aukso paukštę“, ir chorisų oro bučiny, pasiūstas tėvynainiams...

Kaip prieš renginį sakė Rita Čyvaitė-Kliorienė, nuostabiausias dalykas, kurį galima pasakyti apie „Exultate“, yra tai, kad jame dabar dainuoja ir choro senbuviai, ir jų vaikai. „Muzika suvienija, jaunimui smagu su vyresniaisiais, kurie chore jau nuo 1982 metų. Amžiaus skirtumas visai netrukdo“, – sakė dirigentė. 2007-ųjų lapkritį choras iškilmingai paminėjo savąją 25 metų gyvavimo sukaktį – surengė religinių giesmių koncertą. Šiuo metu kolektyvas rengiasi šventiniam pokyliui, ruošia šiai progai lengvojo žanro kūrinių koncertą. Kolektyvas daugiausia bendrauja su kitais dviem išeivijos chorais – Čikagos „Dainava“ (vadovas Darius Polikaitis) ir Toronto „Volunge“ (vadovė Dalia Skrinskaitė-Viskontienė), rengia bendrus koncertus.

Pasak Ritos Čyvaitės-Kliorienės, išeivijos chorų ryšiai su Lietuva labai sustiprėjo tada, kai 1994-aisiais išeivijos chorai ir dirigentai buvo pakviesti į Pasaulio lietuvių dainų šventę. Šiuo metu ryšius palaikyti padeda Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas ir Lietuvos liaudies kultūros centras, kurio direktoriui Sauliui Liausai Rita Kliorienė ypač dėkinga už didelę pagalbą rengiant VIII Lietuvių dainų šventę Čikagoje. „Išlaikyti chorą 25 metus arba suorganizuoti dainų šventę nėra lengva, bet žmogus tai daro iš įsitikinimo, todėl, kad jam tai svarbu. Tas darbas jam yra mielas ir jis nelaukia apdovanojimų. Tačiau kai sulauki įvertinimo iš specialistų – gauni ypač didelį naujos energijos impulsą, naujų jėgų dirbti toliau“, – sakė Rita Čyvaitė-Kliorienė, paklausta, ką jai reiškia „Aukso paukštės“ apdovanojimas. Viešnia teigė, kad jai didelė garbė šioje ceremonijoje atstovauti išeivijos meno kolektyvams. Pasak chorvedės, gavusi žinią apie „Aukso paukštės“ nominacijos paskyrimą, ji sulaukė labai daug sveikinimų iš bendražygių, su kuriais drauge puoselėjo lietuvišką dainą. Ji sakėsi priimanti „Aukso paukštės“ statulėlę visų bendražygių vardu: „Šis apdovanojimas priklauso mums visiems!“

Laureatų pagerbimo ceremoniją vainikavo puikus apdovanojimų ansamblių ir chorų koncertas. „Aukso paukštei“ išskridus į Klivlendą, norėtusi tikėtis, kad choras „Exultate“ dar ilgai džiugins klausytojus savo giesmėmis ir dainomis, o vieną dieną surengs koncertą ir Lietuvoje. □

Kalbanti visata ir tylinti Žemė

RENATA ŠERELYTĖ

C. S. Lewis. Toli nuo tylinčios planetos. Romanas. Iš anglų kalbos vertė Vilma Rinkevičiūtė. – Vilnius: Alma littera, 2007. – 176 p. „Kosminės trilogijos“ 1-oji knyga.

Populiarioji fantastinė literatūra moko žvelgti mus į kosmosą dažniausiai kaip į siaubingą, mitologinių pabaisų apgyvendintą erdvę, į atšiaurų, nesuprantamą žmogaus protui pasaulį, kur susiduria visiškas iracionalumas ir šalti skaičiai. Nugalėti šitą stereotipą nelengva, nes ir bulvarinė literatūra, ir kinematografas nesivargina atskleisti naujų požiūrių, o tiesiog tiražuoja įprastus kosmoso kaip „siaubų krautuvėlės“, savotiško turistinio maršruto, pramogų parko ar naujosios kolonizacijos objektų vaizdinius.

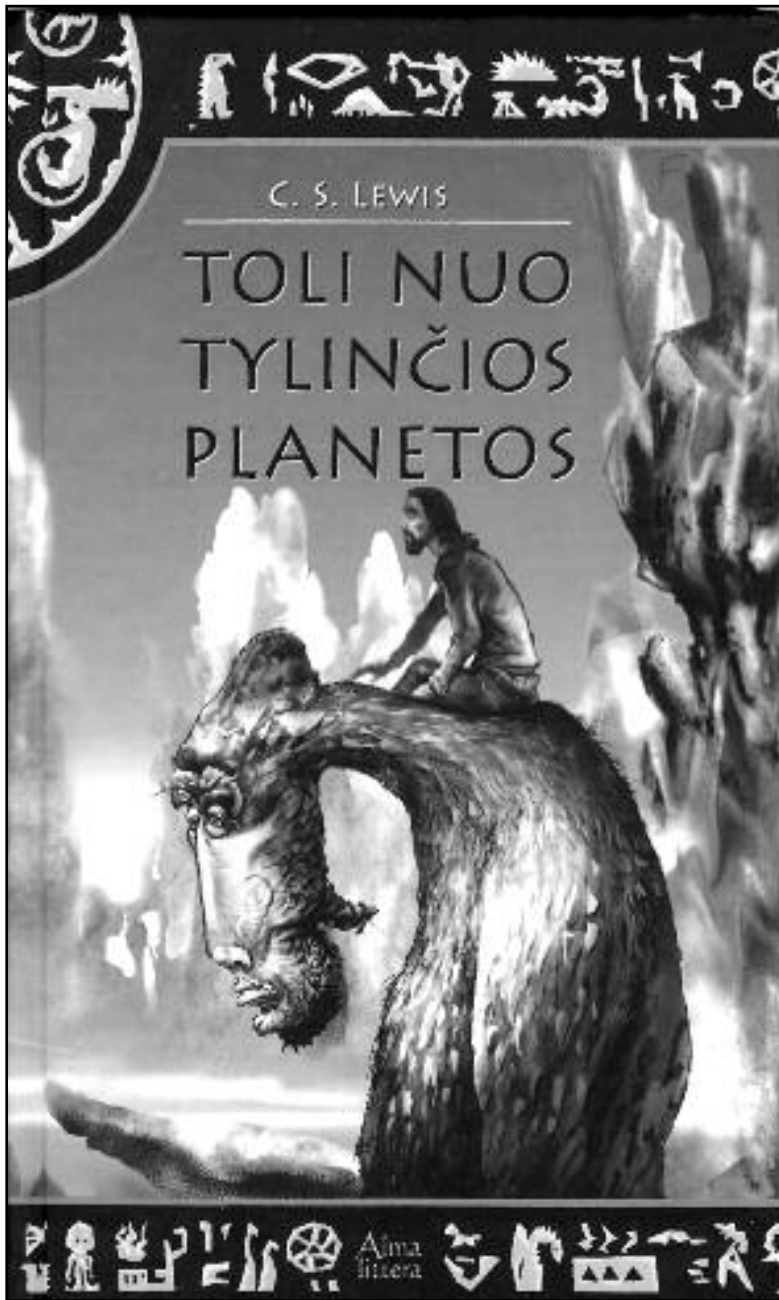
Todėl labai neįprasta knyga šiandien – C. S. Lewiso „Kosminė trilogija“. Unikalūs kūrinys, kurį priskirčiau klasikinei fantastikos literatūrai, sukuriamas kosmoso kaip metafizinės erdvės samprata, išskelusiai gyvybės paradoksą (S. Lemo, A. Clarko kūriniai). Tačiau apibūdinimas „fantastinė literatūra“ C. S. Lewiso trilogijai tinka tik iš dalies. Tai liudija pagrindinio trilogijos veikėjo, mokslininko filologo, Kembridžo universiteto koležo nario Elvino Rensomo nuotykių.

Pirmojoje trilogijos dalyje „Toli nuo tylinčios planetos“ Rensomas, pagrobtas pamišusio fiziko Vestono ir jo bendro Devaino, kosminiu laivu keliauja į Malakandrą (Marsą). Iš netyčia nugirsto pokalbio jis sužino, kad bus atiduotas marsiečiams. Žinoma, Rensomo fantazija ima piešti baisesius vaizdus – ir nėra ko norėti, juk daugeliui iš mūsų žodis „marsietis“ sukelia savotiškas asociacijas (jei matėte T. Burtono filmą „Marsas puola“, suprasite, ką turiu omeny). Skaitytojas irgi nusi-teikia dramatiškai, bet nuspėjamai įvykių plėtotėi (pvz., marsiečiai paaukos Rensomą savo dievams – taip mano ir Vestonas su Devainu, jų nuomone, kam gi daugiau gali būti reikalingas žmogus „laukiniais čiabuviams“). Galbūt taip ir turėtų plėtotis fantastinis kūrinys. Deja, skaitytojas šiuo atžvilgiu bus nuvilintas – jis turės mesti savo įsivaizdavimus, suformuotus amerikiečių kinematografo, ir pasiduoti autoriaus kuriamo pasaulio vizijai.

Ir pasiduoti geriau be jokių išlygų – C. S. Lewiso sukurta Malakandra ne tik kad visai nepanaši į raudoną, vėjo pustomą beorę Sacharą, kurios vaizdinį eksploatuoja daugelis fantastų, – šis nežemiškas pasaulis sapniškas, užburiantis, nerealus ir tuo pat metu skausmingai pažįstamas žmogui. Pojūčiais, pasąmone, kaip prarastas idealas. Malakandros gamta neprimena žemiškų formų – ir tuo pat metu sukelia stiprų prarasto rojaus ilgesį. Žmogaus vaizduotei, kuri nuo vaikystės „apgyvendinta (...) siaubais“, ir „svetimoje planetoje ne-leido tikėtis nieko kito“ (p. 45) kaip siaubo: žmogaus vienišumo, bejėgystės, nuolatinės pavojaus baimės. Tačiau Malakandra – ne žmonių pasaulis. Jame egzistuojančios protingų biologinių būtybių rūšys (hrosai, sornai ir pfiltrigai) skiriasi savo išvaizda, gebėjimais ir gyvenimo būdu, tačiau jas vienija tai, kad visos yra *hnau* – ne tik kūniškos, bet ir dvasinės būtybės. Rensomas, pirmą kartą pamatęs sornus, pajuto siaubą („balti nežinia kas. Ploni, ilgi ir trapūs, dukart ar triskart aukštesni už žmogų“, p. 48; „šmėklos su kojūkais“, p. 50), o susidūręs su hrosais – pasišlykštėjimą („Padaras priminė ir pingviną, ir ūdrą, ir ruonį, bet buvo grakštus ir judrus lyg milžiniškas šermuonėlis“, p. 58). Galima teigti, kad dėl to kaltas „moderniojo mąstymo košmaras, sukeltas iš mokslų suklestėjimo gimusios mitologijos“ (p. 35), o gal ir tai, kad Žemėje nėra žmogui lygiaverčių protingų būtybių, taigi nežemiškos gyvybės įsivaizdavimas nori nenori susijęs su išankstiniais stereotipais, kuriuose nuostabos ir džiaugsmo ne ką daugiau, nei

baimės ir pasibjaurėjimo.

Antra vertus, nepaprastai įdomi knygos tema yra kalba kaip skirtingų pasaulių būtybių bendravimo priemonė. Tradicinėje fantastikoje ji apibūdinama dažniausiai kaip informacijos perteikėja ir naujų įgūdžių formuotoja, prisitaikymo prie naujos aplinkos priemonė, pasitelkiant lingvistinius aparatus, vertimo mašinas, mechaninius vertėjus ir pan. C. S. Lewiso kūrinyje kalba pateikiama kaip pasaulių būtybės vienijantis, o ne skiriantis reiškinys, bendras visų Saulės sistemos pasaulių kūrinijai ir netgi pavadintas senąja, *soliarine* kalba (lot. *solaris* – saulėtas). Malakandros gyventojų istorija, buitį ir gyvenimo papročiai taip skiriasi nuo Žemės žmonių gyvenimo būdo, kad paprasčiausi žodžiai įgyja kitokią reikšmę ir susiformuoja keisti kalbos dviprasmiškumai (įsivaizduokite, kad sąvoka „blogis“ neturi atitikmens, yra nežinoma – kiek kitų sąvokų pradingsta iš kalbos vartojimo lauko!). Ir nebūtina manyti, kad dėl šito Malakandros gyventojų kalba skurdesnė ar primityvesnė – ji tik atskleidžia savo specifiką ir savotišką hierarchiją (hrosai – žvejai ir poetai, taigi meninės kalbos reiškęjai, sornai – mokslininkai, įkūnijantys mokslo kalbos žinias, pfiltrigai – amatų ir statybų žinovai). Reikėtų nepamiršti dar ir eldilų – bekūnių Malakandros būtybių, dvasių, gyvenančių „danguose“ (taip Lewisas vadina kosminę erdvę; beje, jos vaizdavimas irgi gerokai skiriasi nuo to, ką vadiname „moderniojo mąstymo košmaru“ – siaubingos beorės erdvės). Ojarsa, valdantis visas Malakandros būtybes ir eldilus, yra dangiškąją Marso sferą globojanti dvasia. Tai jo noru į Marsą buvo atgabentas Rensomas, pastarajam to nė neįtariant, nežinant šito ir Vestonui su Devainu (štai ką reiškia posakis „dieviška valia“). Ir jeigu dar prisimintume kalbą kaip visų dvasinių būtybių nuo pasaulio pradžios bendravimo priemonę, koks nykus ir apribotas pasirodo besas šiuolaikinių žmonių kalbėjimo būdas!.. Tai ypač vaizdžiai atskleidžiama Vestono ir Devaino pokalbyje su Ojarsa. Vestonas laiko hrosus ir sornus laukiniais ir baidyklėmis (netgi turi pasiėmęs karolių natūriniais mainams!..) ir yra tvirtai įsitikinęs, kad „mūsų teisė išstumti jus yra aukštesniojo teisė“ (p.146). Jo idėja, kad žmonija, nualinusi savo planetą, turi užkariauti visatą ir ją kolonizuoti – planeta po planetos, kol nieko nebeliks – sakyčiau, kad nėra visai „fantastinė“, o pakankamai reali. Tai naujojo kolonializmo idėjų pavyzdys, tik pridengtas mokslinių teorijų lapeliu. Vestono bendras Devainas – dvasiškai degradavęs tipas, kuriam rūpi tik „saulės kraujas“ (Marso auksas). Taigi, anot Lewiso, Dievas dėl to ir atskyrė pasaulius didžiuliais astronominiais nuotoliais – kad jie nebūtų nuniokoti kaip indėnų Amerika ar aborigenų

... tai egzistencinė literatūra, atskleidžianti sąmoningą žmogaus pasirinkimą ir šito pasirinkimo kelią, turintį nemenkos įtakos kitiems žmonėms ir įvykiams, o kartais net nulemiantį labai svarbius dalykus.

Australija.

Žemė šioje trilogijoje įvardijama kaip Tylinčioji planeta (Thulkandra) – todėl, kad būtent joje buvo pažeistas svarbiausias pasaulių ryšys. Mūsų planetos sferą globojanti dvasia (Ojarsa) tapo „kreiva“ (Malakandros gyventojų kalboje tai maždaug atitinka žodį „blogas“) ir atskyrė Žemę nuo kitų pasaulių tylos siena. Taigi ne Malakandros gyventojų elgsenoje, o žmonių „rasės prigimtyje slypi tikrasis galvosūkis“ (p. 81). Mūsų uždaramas, baimės, maištas, smurtas, siaubai, iškrypimai – visa tai dėl metafizinės atskirties, dėl puolusios dvasios. Rensomo kelionė į Marsą – pirmasis Dangaus Gelmių būtybių bandymas įveikti tylos sieną, metafizinę Žemės apgultį, pasitelkiant tam žmogų – puolusio pasaulio būtybę.

Tęsinys kitame numeryje.

C. S. Lewis. Perelandra. Romanas. Iš anglų kalbos vertė Vilma Rinkevičiūtė. – Vilnius: Alma littera, 2008. – 240 p. „Kosminės trilogijos“ 1-oji knyga

C. S. Lewis. Klaikioji galybė. Romanas. Iš anglų kalbos vertė Vilma Rinkevičiūtė. – Vilnius: Alma littera, 2008. – 456 p. „Kosminės trilogijos“ 3-oji knyga

Aldona Puišytė

Kai įsiklausai į slėpiningas Būties gelmes ir į savo širdį, suvoki, kad viskas, kas buvo tau duota, yra dovana ir malonė... Kuo toliau, tuo labiau jaučiu, kad gyvenimas šia žeme nesibaigia. Net šio laikino pasaulio daiktų žavesys byloja apie tobulesnius jų provaizdžius, kitas ir kitokias sferas. Esame ne tik šios žemės, bet ir dvasinės visatos keleiviai. Yra dieviškoji Galia, apglėbianti viską su meile – nuo skurdaus dulkėtos pakelės asiūklio ligi tolimiausių galaktikų...

A.P.

Kęstučio Grigaliūno nuotr.

- 1 O, visur Esantysis, kaip Tavęs aš ieškojau tarsi vaikas, pasaulio našlaitis.
- 2 Savo veidą įkniaubiau į maldų blandžią šviesą lyg į motinos guodžiančius delnus.
- 3 Kai Šviesa atitraukė savo spindintį srautą, suklupau abejonių patamsy.
- 4 Tarsi tuneliu eiti, kai toli žiburiuoja paskutinė Viltis – amžinoji.
- 5 Ir patamsyje tiesti su tikėjimu ranką, jog atrasiu į ką atsiremti.
- 6 Ne žinojimas veda, o tikėjimas, meilė, ten, kur slepiasi mylintis Dievas.
- 7 Veltui beldžiasi protas į kosminę tylą, jei be meilės, jo pastangos – tuščios.
- 8 Žydi linas prie kelio, sužydruoja jo žiedas akyse lyg visatos stebuklas.

- - - -

- 1 Nukryžiuotoji Meile, Tu sukūrei erškėtį savo galvai kančia vainikuoti.
- 2 Atėjai į skurdžiausių laikų Prakartėlę, į tamsiausią viduržiemio naktį.
- 3 Fariziejų atstumtas, o savų nepažintas, nusidėjėlių Brolis nekaltas.
- 4 Nuolankumo didybė prie žvejų pasilenkęs, numazgojai jų dulkinas kojas.
- 5 Šviesulių Sutvėrėjau, begalybės Karaliau, neturėjai galvos kur priglausti.
- 6 Begalini, iš meilės Tu save apribojai, kad apšviestumei mūsų patamsius.
- 7 Kryžiaus šaknys į sielą, o viršūnė į dangų: teateina Šviesos Karalystė...
- 8 Dievo dramą visatoj pakartoja golgotų nesibaigiantis kelias per žemę.

- - -

- 1 Esam kuriančios Dvasios vaikai. Bet neklusnūs, neišmokstam Jos balso klausyti.
- 2 Kai nutylam – išgirstam. Meditaciją, maldą Ji mums duoda kaip kviečiantį ženklą.
- 3 Budi dieviška Saulė tarp žvaigždėtų miglynų: spinduliai tyliai srūva į sielą.
- 4 Pašiurpstu nuo minties tos: skrieja kosmose žemė tarsi dulkė. Kas – mes tarp žvaigždynų?
- 5 Dulkė – kūnas. Bet siela, – kas jinai, mylinčioji? Ilgesingoji, ko ji taip ilgis?
- 6 Ne miražas. Tikrovė – ilgesys begalinis. Ir toji Nesutvertojo meilė.
- 7 Savo sielų visatoj juk šventieji regėjo spinduliuojančią amžiną Širdį.
- 8 Betgi jie mūsų broliai. Ar meni, kaip bučiavo vargšą elgetą šventas Pranciškus?

O, Laikantis žvaigždynų spiečius, ką reiškia vienišuoelis mano balsas? – galaktikų spindėjime baisingam kas jam atlieps. Iš kosminių gelmyčių neatsisaukė dar niekas... O žemės kloniuos ūkanotuos krūpsi mūsų širdys, nežinomybės nusigandę, klausia: ar mums neduota išminties šviesa, kad atpažintų begalybės dvelksmą skaistų vėdryno žiede, lakioj žiedadulkėj obels?

Užstoja šičia kartais mums kažkas būties skaidrumą, jį pridengia lyg seną veidrodį alsavimo migla. Mes nuolat skubame kažkur ir išsibarstome į smulkmę, į niekio smiltį. Mus pakeri turgaviečių blizgučiai pigūs. – Tada nuslūgsta iškili banga, nuščiuvęs, peleninis žodis merdi. Pelenais apkritęs, sielos rūbas šiugžda lyg degtų nežinomi praeities pergamentai... Koks liūdesys!..

O, kad išmoktume subręsti čia iš lengvo kaip bręsta Getsemanės vienuolyno vynas, svaiginantis dvasia, paskirtas būvio aukai. Kad bruožų senstančių šiurkštumą graudų banga šviesos vidinės skaudžiai nuskalautų ir suformuotų anapusinio grožio amžinybei iš to, kas buvo palytėta malonės spindulių.

- - -

O nežinomos erdvės! O aiškiųjų tiesų atkakli nuobodybė — begaliniam kely, liepsnojančioj visatoj... Drungnos mūsų širdys, drungnos maldos. Gal todėl mano viltį nuolat perkerta liepsnotas abejonių kardas, kad peržengčiau visa, kas tarsi jau mirusios gėlės, ar akmenys, kliūvantys kelyje. Kitaip dabar kalbėti trokštu ir kitaip regėti viską nuskaidrintu žvilgsniu, tikrai iš savo patyrimų, – jie it jaunas vynas nesilaiko vynmaišiuos senuos.

O patirtį savo nepakartojamą – kaip išgiedosiu, Kokiais dar nenuskurdintos kalbos skiemenimis?– Iš Dvasios, iš beribio jos spindinčio dvelkimo, iš kosminio, jis persmelkia žvaigždynus lyg viską judinantis šventas vėjas, per galaktikas pralėkęs, tai jam palietus sukibirkščiuoja žodžių branduoliai, prabyla amžių pradžioje užgimę slaptos prasmės... Širdie, išmoksi nuolankumo, kad sąskambius pajustum.

Laiko pirštuose dyla sielos žemiškas rūbas, kas išaus kitokį, iš kokių spindulių, nuskaitins kokios ugnys? – Baugi nežinia. Bet Kristaus Veidas iš Turino Drobulės, tamsoje suspindėjęs, įspėja ir guodžia: Esu su jumis... Įsiklausau: koks vėjas ūmus iš visatos, koks vėjas! – Liepsnų liežuviai krenta, atverdami, kas nepatirta... O, Tėve, meldžiu, palaimink ištartą žodį, jo aidą, nes laikas nelaukia, o aš nebesiviliu šičia sugrįžt.

Algimantas Baltakis

Iš Dienoraščių

Tęsinys. Pradžia 11 nr.

1995 m. spalio 17 d., antradienis

Leliūnų šiandieninės mokyklos kolektyvas (direktorius – Antanas Panavas, jaunas, energingas) surengė gražų mokyklos 90-mečio paminėjimą. Man teko garbė atidengti memorialinę lentą – kaip pirmojo mokyklos mokytojo Antano Zaranos anūkui. Tokiu seneliu ir bičiuliams galiu pasigirti! Ne sykį buvo minimas ir mamos brolis, Bogotos universiteto profesorius Juozas Zaranka – visi kalbėjusieji pabrėžė, kad tai neeilinių gabumų žmogus. Tikriausiai, akademikas Kazimieras Meškauskas, mudu su Sigita vežęs į Leliūnus, per minėjimą pasakė: „Tik Dievas gali žinoti tai, ko nežino Juozas Zaranka“... Buvau gražiai pagerbtas ir aš – mokiniai skaitė mano eilėraščius, dainavo dainas mano žodžiais ir t. t. Malonu buvo susitikti su Juozo ir Prano senais draugais – kunigu Anicetu Kisieliu, kuris mažai pasikeitęs. Vis dar jaunas, ką tik grįžęs iš Italijos, todėl ir „pradingo“ Leliūnuose, ir su Klemensu Gutausku, senuku altarista, gyvenančiu Kupiškyje, kuris kapinėse nei iš šio, nei iš to viešai pabučiavo man ranką, sutrikęs net nespėjau jos atitraukti. Vėliau jis man paaiškino tokį keistą savo poelgį: jis norėjęs manęs atsiprašyti už skriaudą, kurią mano tėvui padarė klebonas A. Masaitis. O apie Juozo mokytumą atsiliepė taip: „Danguje viską žino Dievas, o žemėje – Juozas Zaranka“. Ši visaip varijuojama frazė plačiai paplitusi tarp mūsų krašto vyresnės kartos žmonių.

Kai žodis buvo suteiktas man, pirmiausia perskaičiau iš Juozo laiško Pranui, kuriame vyresnysis mano dėdė aiškino jaunėliui (gyvenančiam Detroite) apie tai, kaip jų tėvelis dar spaudos draudimo metais švietė liaudį, daraktoriavo. Beje, toje Leliūnų mokykloje, įkurtoje senelio (ir, aišku, klebono Antano Masaičio) mokėsi ir mano mama (tėtis baigė dviklasę rusų mokyklą), ir Juozas su Pranu, ir teta Stasė, ir daugelis mano giminaičių. Čia ir aš buvau pašauktas pirmojo skambučio, tik neilgai čia mokiausi, nes išvykom į Kauną. Tiesa, net ir mano krikštatačiai Juzė Žvirblytė ir Antanas Girnius buvo Leliūnų mokyklos mokytojai. Taigi ši mokykla tikrai man brangi... Perskaičiau Prano eilėraštį, skirtą savo tėvui (jį esu nusirašęs dienoraštyje) – publika labai šiltai sutiko. O iš savo kūrybos paskaičiau „Ariadnės siūlo“ pirmąją eklogą („Iš Leliūnų bažnyčios bokšto“), nors ketinau skaityti trečiąją eklogą („Senelio mirtis. 1935), bet pabijojau, kad šis tekstas „per sunkus“ tokiai šventiškai progai.

1996 m. vasario 2 d., penktadienis

Rašytojų sąjungos klube vyko poezijos ir muzikos valanda, skirta Henriko Nagio 75-mečiui (ta jubiliejinė data senokai praėjo, poetas gimęs 1920 m. spalio 12 d. – V. Vanagas neteisingai nurodo lapkričio mėnesį). Vakarą vedė Liudvikas Jakimavičius, kurio, prisipažinsiu, nelabai mėgstu, bet šį sykį jisai savo funkcijas atliko puikiai: paskaitė įdomias ištraukas iš savo įspūdžių po kelionės į Kanadą (prieš 5 metus) ir dar labai įžvalgų paties H. Nagio laišką, rašytą gruodžio mėnesį: čia poetas kalba apie šiandieninį literatūros atžalyną gana kritiškai. Man tarpais rodės, kad jo botago kirčiai ir Liudvikui kliūva... Skambėjo ir paties poeto skaitomi eilėraščiai, jo eilėraščius skaitė Virginija Kochanskytė, imponantiškos išvaizdos aktorė (tik Vijono pavardę skaitė taip, kaip Nagys parašė – Villon). Ispaniškas melodijas dainavo Rita Preikšaitė – netikėtas derinys: plona dama ir „storas“ balsas, jai akompanavo ir pati dar skambino pianistė Aušra Bartkevičiūtė. Įdomu, kad nebuvo nei A. Marčėno, nei S. Parulskio, nei kitų jaunųjų „genijų“. Jie – A. Nykos-Niliūno,

Sigita ir Algimantas Baltakiai (pirmoje eilėje centre) su vaikais Saulium ir Egle, žentu Romu ir marčia Rūta. Seneliai – anūkų apsupti. Vilnius, 1988 m. vasaris.

Nuotrauka iš A. Baltakio asm. albumo.

H. Nagio antagonisto, šalininkai. Beje, liūdna, kad ir tokie puikūs žmonės vaidijosi.

1996 m. gegužės 9 d., ketvirtadienis

„Literatūroje ir mene“ perskaičiau Julijos Švabaitės (g. 1921 m.) verlibrą, kuris man labai patiko. Jį net nusirašiau:

Tik tu galėtum

*Tik tu atmeni
visus mūsų vardus,
tetas ir dėdes –
visą giminę,
jų kaimus ir miestelius,
jų amžino poilsio namus.
Tik tu atmeni,
kada mėnuo ir saulė
buvo mums patys
dosniausi.*

*Tik tu galėtum
sutaikyti mus,
išmokyti atsiklaupus
atsiprašyti
už visą savo gyvenimą,
už tai,
ką vieni kitiems bloga padarėm.
Tik tu išmokytum mus
mylėti kiekvieną,
koks jis yra - - -*

Tikrai gražūs žodžiai apie motiną, mylinčią mus tokius, kokie esam... Pamėginau susirasti šios autorės kokią knygą, paskambinau į mūsų biblioteką, bet jos knygų ten nėra. Kreipiausi į Kazį Bradūną, bet jis knygą „Žiemos erškėtis“ (1994) palikęs Amerikoje. Iš Alvydo Šlepiko sužinojau, kad šią knygą turi Jonas Strielkūnas. Mėginsiu gauti ją paskaityti. Lyg tyčia vakar Julė su Pranu (Zaranka) mums atsiuntė siuntinuką, kur radau „Draugo“ literatūrinį puslapį, skirtą Julijai Švabaitei. Čia pluoštas jos eilėraščių, Juliaus Kelerio gražus įžangos žodis jos knygai, už kurią Lie-

tuvių rašytojų draugija skyrė pagrindinę premiją (2,000 dol.).

Toje gražioje J. Kelerio įžangoje yra ir tokia baigiamoji pastraipa: „Julijos Švabaitės poezija nerafinuota. Reiklesnė akis gal pasigestų atidumo kompozicijai ir stiliui ar formai. Tačiau poetė niekad ir nesilygino į Alfonso Nykos-Niliūno elitariusius siekius ar klasikinę Henriko Radausko strofą. Jai svarbiau buvo išsakyti tai, ką juto jos širdis, galvojanti apie Sibiro kūdikį, žaislus iš sniego, pasisakyti, kad ji nelieka abejinga skausmui, kentėjimams, praradimams, kad ji bando atlikti savo misiją šiame pasaulyje“. („Draugas“, 1996.III. 2, nr. 44).

Mums, skaitantiems įžangą, lyg ir peršama mintis, kadangi J. Švabaitė nepanaš į Niliūną ar Radauską, ji priskiriama žemesnio rango poetams. Argi mes atiduodame pirmenybę astronomui, o ne geografui ar biologui vien todėl, kad pirmojo objektas didžiausias? Kiekvienas turi savo sritį, savo metodus, ir čia viską lemia žmogaus talentas, sugebėjimas nuveikti savo srityje tiek, kiek įmanoma. Niliūnas sau, Radauskas sau, Švabaitė – irgi sau. Ar verta spėlioti, kas iš jų „didesnis“. Nesulyginami dydžiai.

Į šių metų Poezijos pavasarį atvyksta ir Julija Švabaitė. Pamėginsiu su ja susipažinti.

1997 m. vasario 12 d., trečiadienis

Paskambinau Kaziui Bradūnui, nes jo 80-mečiui skirtuose renginiuose negalėjau dalyvauti. Ragelį pakėlusį poeto žmona Kazimiera pasakė, kad jiedu stebėjosi, kodėl nei Brazdžionio 90-mečio renginyje, nei kituose vakaruose nematę manęs, uolaus tokių renginių lankytojo. Beje, ir patys Bradūnai dažni svečiai ir minėjimuose, ir knygų aptarimuose, ir koncertuose. Pasveikinau šį tikrai mielą žmogų ir pasakiau, kad jis – ne tik puikus poetas, bet ir aktyviai domisi savo kolegų kūryba. Kažkuo esam panašūs: ir jis redagavo įvairius literatūros leidinius, rašė apie savo kolegas ir t.t. Iš visų išeivijos garsesnių poetų tik jis daugiau laiko praleidžia Lietuvoje nei Amerikoje. Man jisai nebėra jau išeivijos poetas

Tęsinys kitame numeryje.

Vydūnizmo fenomenas

VACYS BAGDONAVIČIUS

Kovo 22 d. sueina 140 metų nuo įžymaus lietuvių mąstytojo, rašytojo ir Mažosios Lietuvos kultūros veikėjo Vydūno (Vilhelmo Storostos, 1868-1953) gimimo.

Vydūną galima būtų pavadinti mūsų tautoje užgimusiui žmoniškumo apaštalu. Kaip jis pats yra sakęs, svarbiausias jo gyvenimo siekis buvo „būti tautoje aiškia žmoniškumo apraiška ir tuo kitus tam žadinti“. Tasai siekis, galima sakyti, buvo egzistencinis šios asmenybės sprestas uždavinys, kurį atliko tiesiog kaip religinę priedermę.

Visa tai, ką Vydūnas padarė, žadindamas tautą, kad ji „vykintų žmogaus ir tautos gyvenimo prasmę, tai esti, kad ji siektų tobulesnio žmoniškumo“, sudaro fundamentalų mūsų kultūros reiškinį – vydūnizmą. Jau kiekvienas atskiras šio reiškinio komponentas yra pakankamai didelis ir reikšmingas indėlis į kurią nors kultūros sritį, į jos raidą. Užtektų daugiau kaip trisdešimties Vydūno grožinių kūrinių, kad galėtume kalbėti apie jo didžiulę reikšmę mūsų literatūros, ypač dramaturgijos, raidai. Dvylika filosofijos traktatų, keliasdešimt straipsnių, įstabiosios filosofinės indų poemos „Bhagavadgytos“ vertimas reprezentuoja Vydūną kaip vieną iš turiningiausių ir originaliausių mūsų mąstytojų, bandžusių esmingai spręsti reikšmingiausias žmogaus ir tautos būties problemas. Keturis dešimtmečius trukusi praktinė dirigento ir režisieriaus veikla su Tilžės lietuvių giedotojų draugija sudaro ištisą epochą dvasiniame XX a. pirmosios pusės Prūsijos lietuvių gyvenime. Tos veiklos dėka bene labiausiai atkuto šio krašto senbuvų tautinė savimonė ir savigarba, atsirado, kaip pats Vydūnas sakė, daugiau gyvų lietuvių. Ir šitasai tautos dalies dvasinis gyvėjimas vyko būtent tuo laiku, kai germanizatoriai dirbo labiausiai išsijuoosė, kai nuosekliai ir metodiškai buvo įgyvendinamas bismarkiškiosios politikos devizas: „Viena valstybė, viena kalba“. Gaivinama lietuviška daina, išpūdingi spektakliai lietuvininkams buvo ne tik vieninteliai jų estetinės kultūros puoselėtojai, bet ir patikimiausi būdai „garbėn kelti lietuviškumą“, kultūriniam visasvertiškumui ir kūrybiniam pajėgumui suvokti. O kur dar daugybė kalbų tautiečiams, periodikos skiltyse išsimėčiusi gausi publicistika ir eseistika, ištisai paties prirašyti „tautos dvasiai kelti“ skirti žurnalai „Šaltinis“, „Jaunimas“, „Naujovė“, „Darbymetis“, gimtosios kalbos vadovėliai, į didžiųjų tautų sąmonę apie Lietuvą prabilti besistengią vokiškai parašyti darbai iš savo krašto istorijos.

Taigi jau kiekvienas vydūnizmo komponentas – neeilinis mūsų kultūros reiškinys. Tačiau patį vydūnizmą, kaip tautos gyvenimo fenomeną, sudaro harmoninga tų komponentų, vienas kitą praplečiančių ir papildančių, visuma. Net gyvensenos bei elgsenos ypatumai, spinduliuojantys ryškiu žmoniškumo taurumu, yra labai svarbus visuotinį skambesį ir paveikumą turis vydūnizmo elementas.

Šiandieninė nepriklausoma Lietuva gražiai pasitinka tauriojo išminčiaus sukaktį ne tik daugeliu minėjimų ir kitokių renginių, bet ir tam skirtais leidiniais. Ką tik pasirodė Vydūno tekstų rinkinio „Žvilgis į gyvenimo gelmes“ antroji dalis „Kultūra – gyvenimo kūrimo tęsinys“ (sudarytoja Rima Palijanskaitė), Vydūno draugijos pirmininko Vacio Bagdonavičiaus knygos „Vydūnas. Trumpa biografija“ (2 leidimas) ir „Spindulys esmi begalinės šviesos. Etiudai apie Vydūną“.

Prof. Povilo Gylio diriguojamas choras „Vilnius“ įdainavo Vydūno giesmes ir dainas, kurias Vydūno draugija išleido kompaktine plokštele. Šios kompaktinės plokštelės leidybą parėmė Mažosios Lietuvos fondas ir Mažosios Lietuvos lietuvių draugija (Čikaga), už ką Vydūno draugija šioms organizacijoms nuoširdžiai dėkoja.

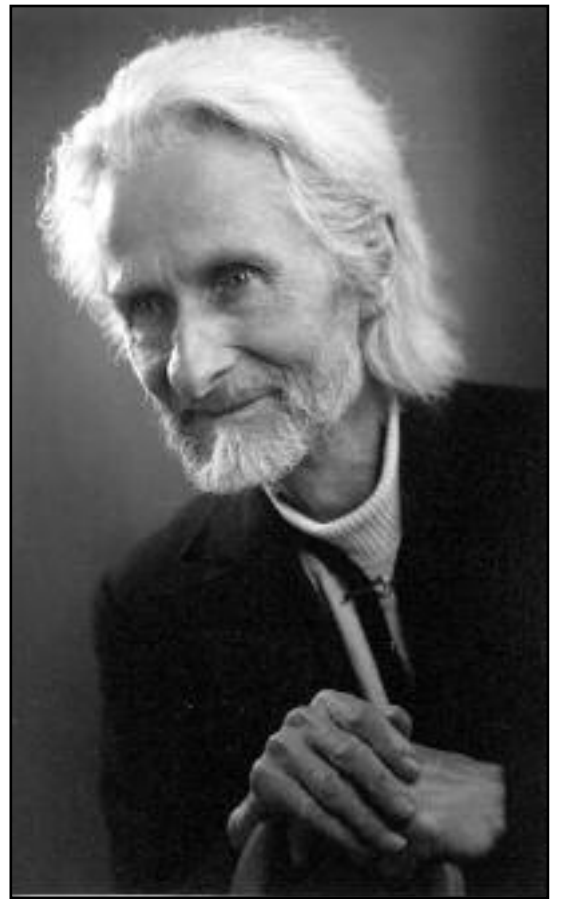
Skaitytojų dėmesiui pateikiame mintis iš V. Bagdonavičiaus knygos „Spindulys esmi begalinės šviesos“. Manytume, kad tai aktualu ir šiandieninei Lietuvai.

* * *

Taip jau lemta Lietuvai, kad tikrieji jos abiejų nepriklausomybių – 1918-jų ir 1990-jų metų – kūrėjai buvo ne politikai profesionalai, ne kokie revoliucionieriai, o kultūros žmonės. Pirmiausia ant jų pečių ištisiems dešimtmečiams gulė niekieno neuždėtas, o jų pačių užsikrautas rūpestis dėl to, kad pati tauta išliktų gyva. O gyva – tai su aiškia savimone, kurianti, turinti savą balsą ir gebanti juo ką nors pasakyti pasauliui. Vydūnas buvo vienas iš tokių aktyviųjų kultūrininkų. Tiesa, jis nebuvo Didžiosios Lietuvos veikėjas. Kaip kūrėjas jis išaugo ir subrendo Mažajoje Lietuvoje ir savo kultūrinę praktinę veiklą skyrė būtent jai gaivinti ir stiprinti. Tačiau visa savo raiška, ypač kūryba, jis neišsitemko vien tik joje. Tos raiškos teritorija buvo ne tiek geografinė, o daugiau dvasinė erdvė – visa lietuvių tauta. „*Iš aukštojo skrydžio Vydūno dvasia neskyrė senovinės Skalvių žemės į kairįjį ir dešinįjį Nemuno krantus, neskyrė Lietuvos į Nemuno žemupį ir aukštupį. Jam rūpėjo visa tauta, žmonės, kalbantys tos pačios kalbos tarmėmis ir panašaus būdo, panašių dainų ir semiantys vandenį iš lietuviškai jau prieš neatmenamus amžius pavadintų upių*“, – taip po Vydūno perlaidojimo 1991 m. rašė prof. Vytautas Landsbergis. Vydūnas, būdamas produktyvus dramaturgas, originalus mąstytojas bei Mažosios Lietuvos kultūrininkas-praktikas (režisierius, dirigentas, švietėjas, gimtosios kalbos puoselėtojas), kartu stebėjo ir socialinę, politinę bei kultūrinę lietuvių tautos ir valstybės raidą, pagal savo galimybes stengėsi ją įtakoti, rekomenduodamas joje pritaikyti savo suiformuotus humanizmo principus. Šiai intencijai skirta beveik visa jo tiek Mažajoje, tiek Didžiojoje Lietuvoje, ypač nepriklausomybės laikais, skelbta publicistika bei eseistika. Šios Vydūno kūrybos sritys iki šiol dar nenagrinėtos, dar neišryškintas ir jose dėstomas požiūris į nepriklausomos Lietuvos gyvenimo aktualijas. Daugelis iš tų aktualijų būdingos ir šiandieninei Lietuvai. Tad ir vydūniškasis požiūris į jas taip pat tebėra aktualus.

Būdamas Mažosios Lietuvos veikėjas, Vydūnas savo raiška ir kūryba neišsitemko tik joje. Tos raiškos erdvė buvo visa lietuvių tauta. Glaudesni Vydūno ryšiai su Didžiąja Lietuva prasideda įpusėjus pirmajam XX a. dešimtmečiui, jau pasiekus kūrybos brandos.

Nepriklausomybės laikais didele savo raiškos dalimi Vydūnas „persikelia“ į Didžiąją Lietuvą. Tai sąlygojo dvi aplinkybės. Pirmoji būtų ta, kad Mažajoje Lietuvoje dėl didelių trukdymų tautinėms mažumoms reikštis labai sumažėjo kultūrinio veikimo galimybės. Antroji ta, kad Vydūnui pačiam labai norėjosi skubėti talkon stiprinant dvasinius besikuriančios valstybės pamatus. Jis ne tik daug rašo į Lietuvos spaudą, bet ir dažnai joje lankosi. Įvairiose vietose – miestuose ir miesteliuose jis skaito paskaitas, kuriose kalba apie žmoniškumo esmę, apie dvasinio tobulėjimo principus ir metodus, apie kultūros esmę ir raidą, apie jos raišką dabarties pasaulyje ir Lietuvoje. Tiek dieji, tiek mažesnieji Lietuvos laikraščiai bei žurnalai, kokios pakraipos jie bebūtų, spausdina Vydūno straipsnius tomis pat temomis ar atpasakoja jo paskaitose dėstytas mintis. Šiose publikacijose ir paskaitose Vydūnas kiek įmanoma supranta, kaip išdėsto savo filosofijos pagrindus, tuo dėstymu labai aiškiai pademonstruodamas ne tiek spekuliatyvųjį, kiek praktinį jos pobūdį, realias pritaikomumo galimybes. „O iš tikrųjų teikdamas įvairius, vyriausiai filosofiskus mąstymus, stengiausi tautoje sužadinti sąmoningą gyvybingumą ir gyvybingą sąmoningumą“, – taip mąstytojas nusakė savo filosofinių idėjų sklaidos intenciją. Praktinį Vydūno filosofinės ir švietėjiškos veiklos kryptingumą labai aiškiai parodo ir 1928 m. pasirodęs

traktatas „Sveikata, jaunumas, grožė“, skirtas, atrodytų, nors ir svarbiam, bet gana žemiškam dalykui – žmogaus sveikatai. Tačiau Vydūnui žmogaus fizinė sveikata buvo ir dvasinės sveikatos viena iš svarbiausių sąlygų, o tos dvasinės sveikatos atsi-gaunantčiai tautai labai reikėjo.

Ryškiausias Vydūno su nepriklausoma Lietuva susijusių rūpesčių atspindys – jo paties nereguliarieji 1921–1925 m. leistas (išėjo 9 numeriai) žurnalas „Darbymetis“, paties leidėjo apibūdintas kaip „laikraštis tautos dvasiai tvirtinti“. Žurnale išsamiau ar glausčiau, nuosekliau ar fragmentiškiau paliečiama daugelis dalykų – nuo metafizinio pobūdžio filosofinių klausimų iki labai konkrečių gyvenimo faktų. Jam kėlė nerimą Lietuvoje besireiškianti žema kritikos kultūra, kuria iš pagrindų visas niekinama, kuri nesistengia įžvelgti nieko pozityvaus kritikuojamą objekto veikloje ar elgsenoje. Ypač daug nekantrios esama politikų diskusijose, netgi kultūrininkų tarpusavio santykiuose. Dažnai ne visai pamatuota ir per griežta kritika būna valdžios atžvilgiu, nors ji pozityvios kritikos iš tikro daug kur būna verta. „Mes virstame tikra kritikų tauta“, – konstatavo Vydūnas, kalbėdamas apie hipertrofuotą polinkį į kritiką. Tame polinkyje mąstytojas įžvelgė kelias negeras tendencijas: nereikalingo irzlumo, totalaus nepasitenkinimo viskuo eskalavimą, negatyvaus Lietuvos gyvenimo įvaizdžio formavimą bei tautos skal-dymą, pakantos ir tolerancijos mažėjimą. Vydūnas neragino užsimerkti prieš blogybes, jas nutylėti, jų nešalinti. Atvirkščiai – jis ragino jas įveikti. Tačiau tai turi vykti be pagiežos, apeliuojant į tų, kurie kritikuoja, žmogiškąjį orumą, savigarbą, vidinę kultūrą. Turi keistis, tobulėti pats žmogus, o ne vykti visuotinis vienas ne itin tobulų keitimas kitais, vėlgi ne itin tobulais. Be abejo, aukščiausios valdžios uždavinys esąs tą žmogaus tobulėjimo procesą skatinti, sudaryti jam kuo palankiausias sąlygas, nes kiekvieno tautos žmogaus, ne tik valdininko ar teisėjo, dvasinis augimas, jo tikrasis laisvėjimas ir esąs pagrindinis valdžios uždavinys.

Atkūrus nepriklausomą Lietuvą, Vydūnas išreiškė tikėjimą, kad jos gyvenime bus kuo švenčiausiai laikomasi pamatinių dorovės principų, kurių pagrindu reikštųsi žmoniškumas. Mąstytojas atidžiai sekė, kas darosi laisvoje valstybėje ir kaip laikomasi jo siūlyto orientyro – žmoniškumo bei atitikimo jam laipsniu vertino visų jos veiksmų kokybę ir prasmingumą. Tuose vertinimuose pirmiausia džiaugiamasi tautos kultūros augimu, jos kūrybos galių laisva sklaida, pasiektais rezultatais. Išsamiausiai nepriklausomos Lietuvos vertinimai atsispindi, kaip minėjau, Vydūno 1921–1925 m. leistame žurnale „Darbymetis“ bei Lietuvos spaudoje („Lietuvos aide“, „Klaipėdos žinio-se“, „Dienovidyje“, „Akademike“, „Naujojoje Romuvoje“, „Literatūros naujienose“ ir kt.). □

Atėjo laikas tyrinėti „rinkos teologiją“

2008 m. sausio 18 d. Kaune, Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakultete kun. Kęstutis Kėvalas apgynė teologijos daktaro disertaciją tema „Laisvosios ekonomikos šaltiniai ir tikslai pagal encikliką „Centesimus Annus“. Šis darbas ne tik tarpdisciplininis, sujungiantis teologijos ir ekonomikos mokslus, bet ir pavyzdys universitetinio bendradarbiavimo, peržengiančio valstybių ribas ir kultūrinius skirtumus. Mokslinis darbo vadovas – dr. Samuel Gregg, M. A., D. Phil. Oxon., Acton instituto tyrimų vadovas, Grand Rapids, Michigan (JAV); Jono Pauliaus II instituto Santuokos ir šeimos studijų (Melbourne, Australija) vizituojantis profesorius.

Kęstutis Kėvalas gimė Kaune 1972 m. Mokėsi Šančių vidurinėje mokykloje, kartu lankydamas ir Kauno vaikų muzikos mokyklą. Baigęs vidurinę 1990–1992 m. studijavo Kauno Technologijos universiteto Radioelektronikos fakultete. 1993 m. įstojo į Kauno kunigų seminariją. 1997 m. Kauno arkivyskupo metropolito Sigitо Tamkevičiaus siuntimu išvyko tęsti studijų Šv. Marijos seminarijoje ir University of Baltimore, JAV. 2000 m. baigė pagrindines teologines studijas Šv. Marijos seminarijoje, įgydamas teologijos bakalauro ir magistro mokslinius laipsnius. 2000 m. birželio 29 d. arkiv. metropolito Sigitо Tamkevičiaus įšventintas kunigu. 2001 m. Šv. Marijos seminarijoje ir University of Baltimore įgijo teologijos mokslo licenciatą laipsnį, parašydamas darbą „Catholic Social Teaching and Economical Development: A Case Study of Lithuania“.

Nuo 2001 m. rugsėjo mėn. paskirtas dirbti Kauno kunigų seminarijos parengiamojo kurso vadovu bei Jaunimo pastoracijos kapelionu Kauno arkivyskupijos Jaunimo centre. Nuo 2002 m. vasario pradėjo dėstyti VDU Katalikų teologijos fakultete. Čia teologijos ir religijos studijų studentams dėsto bakalauro moralinės teologijos kursus, o magistrantams kursą „Pastoracinės programos ir jų rengimas“.

2003 m. rugsėjo mėnesį pradėjo doktorantūros studijas VDU. Kauno arkivyskupo metropolito siuntimu paskirtas dirbti Kauno kunigų seminarijos parengiamojo kurso bei Jono Pauliaus II namų Šiluvoje vadovu. 2005 m. paskirtas Kauno kunigų seminarijos dvasios tėvu. 2006 m. išvyko į JAV rašyti daktarato darbą ir dirbti kapelionu Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo seselių vienuolyne Putname, Connecticuto valstijoje. Nuo 2007 m. rugsėjo darbą tęsė VDU. Mokslinė domėjimosi sritis – katalikų socialinis mokymas, etika, ekonomika.

Visuomeninės sistemos etika

1991 metų enciklikoje „Centesimus Annus“ Jonas Paulius II klausė: „Ar galima pasakyti, kad komunizmo pralaimėjimas reiškia kapitalizmo, kaip visuomeninės sistemos, pergalę ir kad jo turi siekti tie kraštai, kuriuose vyksta visuomenės ir ūkio pertvarka? Ar tai tas modelis, kurį reikia skatinti Trečiojo pasaulio šalyse, ieškant tinkamo ūkinio ir politinio vystymosi kelio?“ Ir tada jis sakė: „Jeigu ‘kapitalizmo’ vardu vadinama ekonominė sistema, kuri pripažįsta verslo, rinkos, privatinės nuosavybės pagrindinį ir teigiamą vaidmenį, taip pat atsakomybę už gamybos priemones bei laisvą žmogaus iniciatyvą ūkinėje veikloje, tai į anksčiau pateiktą klausimą tikriausiai reikėtų atsakyti teigiamai, nors gal tikslesni būtų žodžiai ‘verslų ekonomika’, ‘rinkos ekonomika’ ar paprasčiausiai ‘laisvoji ekonomika’. Bet jei ‘kapitalizmas’ suprantamas kaip sistema, kurioje ūkinės laisvės neriboja teisinė sistema, tarnaujanti žmogaus laisvei ir laikoma ypatingu matu tos laisvės, kuri pirmiausia yra etinio ir religinio pobūdžio, tai tokiu atveju atsakymas neabejotinai ginčytinas.“

Disertacija apginta Vytauto Didžiojo universiteto sudarytoje Teologijos mokslo krypties taryboje. Iš kairės: prel. doc. dr. V. S. Vaičiūnas, kun. prof. dr. A. Narbekovas (pirmininkas), kun. dr. Kęstutis Kėvalas, kun. prof. R. Dulskis, doc. dr. A. Širinskienė, kun. prof. dr. K. Meilus, prof. dr. V. Snieška.

Laisvė kaip gebėjimas save dovanoti

K. Kėvalo disertacija „Laisvosios ekonomikos šaltiniai ir tikslai pagal encikliką ‘Centesimus Annus’ ” kaip tik ir nagrinėja, ką reiškia teisingai suprastas kapitalizmas, kurio pagrindu popiežius Jonas Paulius II siūlė plėtoti ne tik besivystančių, bet ir išsivysčiusių šalių ekonomikas. Kokia reikalinga teisinė, ekonominė ir kultūrinė aplinka, kad žmogus galėtų ugdyti savo laisvę, suprastą ne kaip laisvę, daryti ką nori, o ką privalai. Jeigu krikščioniška prasme mes suprantame laisvę kaip žmogaus gebėjimą save dovanoti arba save atiduoti, tai kaip šis gebėjimas turėtų pasireikšti ekonomikos aplinkoje? Vienas iš būdų yra verslumo gebėjimas. Šiandien jau yra suprata, kad pagrindinė ekonomikos augimo priežastis yra pats žmogus: jo kūrybiškumas, iniciatyva, gebėjimas dirbti su kitais, drąsa imtis įgyvendinti įvairių sumanymų, pagaliau jautrumas kitų poreikiams ir gebėjimas laiku į juos atsakyti. Taigi, visos šios savybės susijusios su žmogaus moraliniu ir dvasiniu pajėgumu išsilaikyti prieštaravimų akivaizdoje, aplinkoje, kuri perpildyta pesimizmo, pasyvumo ir apatijos.

Žmogaus pašaukimas yra tapti panašiu į savo Kūrėją. Senojo Testamento Pradžios knygos žodžiais tariant, žmogus yra kviečiamas „atbaigti žemę“. Šis pašaukimas žmogui skirtas dėl jo paties tobulėjimo, jo žmogiškų gebėjimų vystymo. Ekonomika kaip tik šią erdvę žmogui suteikia. Žmogus, kuris įpareigotas vystyti savo laisvę ir kūrybiškumą, kaip tik turi rasti šią laisvę ir kūrybiškumui vystyti draugišką aplinką savo ūkinėje veikloje. Juk ši veikla užima vieną didžiausių žmogaus veikimo žemėje būdų. Todėl laisvosios ekonomikos tikslas suprantamas kaip visuomenės organizacijos būdas, kuris padeda žmonėms tobulėti savo pašaukime, įgyvendinant savo „panašumą į Dievą“.

Atėjo laikas tyrinėti „rinkos teologiją“

Gal ir keistai skamba, bet labai svarbu, kad kapitalizmas arba laisvoji ekonomika išliktų laisva. Jei popiežius Jonas Paulius II ir kritikuoja kapitalizmą, tai dėl to, kad jis yra nepakankamai laisvas – būtent laisvas kaip tą supranta krikščionių tikėjimas. Išnaudojimas, neteisybės, korupcija, požiūris į žmogų ne kaip į asmenį, bet kaip į priemonę – tai vis yra tos nuodėmės sukurtos žmogaus nelaisvės formos, kurios kaip atspindys pastebimos ekonomikos organizavime. Todėl labai svarbu, kad laisvoji rinka veiktų taip, kad palaikytų žmogaus moralinį tobulėjimą. Yra galimybių laisvosios rinkos aplinkoje ugdyti, skatinti ir tobulinti žmogaus moralinį vystymąsi. Bet tam reikalingos sąlygos, kuriose laisvoji rinka veikia: būtent

teigiamas požiūris į verslą, pagarba privačios nuosavybės teisei, laisvo žmogaus kūrybiškumo vystymo galimybės ekonomikos srityje, o tai ypač pasireiškia vystant verslumo sugebėjimą bei stiprinant teisinę sistemą.

K. Kėvalo disertacijos originalumas yra tas, kad, kaip popiežius Jonas Paulius II išplėtojo „kūno teologiją“, įvairiomis progomis kalbėdamas apie žmogaus asmens kilnumą ir jo tikslą, taip dabar atėjo laikas tyrinėti „rinkos teologiją“, kuri savo ruožtu turi išryškinti žmogaus orumo ir jo tikslo įgyvendinimo galimybes laisvosios rinkos aplinkoje. Jono Pauliaus II studija apie „dievišką“ žmogaus seksualumo prigimtį daugiau nebėra „nepatogi“ tema, skelbiant ją Bažnyčios sakykloje. Persasi mintis, kad kaip Jonas Paulius II paveikė „naująją sąmoningumą“ Bažnyčios kalbėsenoje apie žmogaus seksualumo bei šeimos prigimtį, taip dabar Bažnyčia turi įtvirtinti atnaujintą požiūrį į rinkos tikslus ir veikimo būdus pagal Jono Pauliaus II pradėtą diskusiją apie laisvąją ekonomiką. Šis užmojis galėtų vystytis „rinkos teologijos“ tyrinėjimo galimybių link. Todėl svarbu yra toliau tyrinėti rinkos ekonomikos galimybes, kaip įkūnyti žmogaus pašaukimą kūrybiškumui.

Ką rinkos ekonomikos aplinkoje reiškia teologinė tiesa, kad žmogus sukurtas pagal Dievo Kūrėjo paveikslą ir pakviestas būti jo bendradarbiu? Teologija kalba apie Švč. Trejybės asmenų tobulą vienybę, vartodama „subjektyvumo“ sampratą apibūdinti vidinį Švč. Trejybės asmenų santykį. Jonas Paulius II vartoja šį terminą įvardydamas žmogaus ir visuomenės tikslus. Kokios laisvojoje ekonomikoje egzistuojančios galimybės galėtų įkūnyti asmens savęs dovanojimą vystant šį žmogaus ir visuomenės „subjektiškumą“?

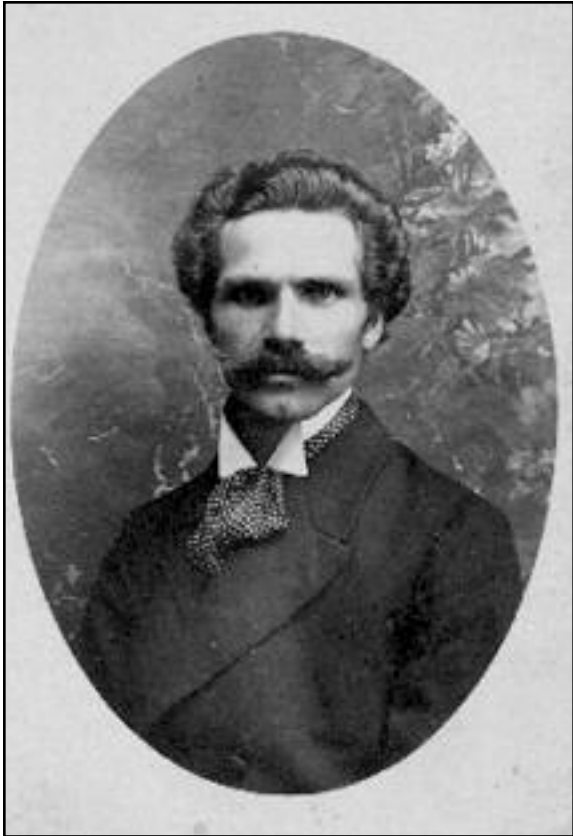
Požiūrį pakeisti teologinės antropologijos dėka

Teologijoje suprantama, kad su Velykų įvykiu yra prasidėjęs pasaulio perkeitimo vyksmas. Taip pripažįstama, kad žmonijos gyvenime neturi likti sričių, kurios gali būti atskirtos nuo šio vyksmo. Todėl negalima kalbėti apie visišką ekonomikos, politikos ar kultūros atskirtinumą, paliekant jas tik sekuliariai suprastam vystymuisi. Svarbu ieškoti rinkos ekonomikos vidinės logikos pakeitimo būdų, kurie padėtų sekuliarų požiūrį pakeisti teologinės antropologijos dėka. Šį uždavinį popiežius Jonas Paulius II vadina „naująja evangelizacija“, kurios, kaip jis sako, „nedelsiant reikia dabartiniam pasauliui“ ir kuri „turi atlikti vieną iš esminių dalykų – skelbti visuomeninį Bažnyčios mokslą“ („Centesimus Annus“, Nr. 5).

Pagal „Vatikano radiją“ ir kun. dr. K. Kėvalo šaltinius parengė Nerijus Šmerauskas.

Lietuvos vargonininkai

STANISLOVAS ABROMAVIČIUS

Plungės vargonininkas Petras Kidykas, 1922 m.
Nuotraukos iš autoriaus archyvo.

Vargonininkai Lietuvoje suvaidino reikšmingą vaidmenį tautiniame atgimime, spaudos draudimo metais, kai Rusijos caro valdžia rusino mūsų kraštą. Į lietuvių sąmonę buvo einama per liaudies dainas, bažnyčiose buvo masiškai pradėta dainuoti lietuviškai. Žinoma, kad dar 1900 m. Telšių vargonininkas F. Milevičius bažnyčioje sugiedojo lietuvišką giesmelę ir už tai žandarų Popovo buvo nubaustas mėnesio areštu. Atgavus lietuvišką spaudą, 1904-1906 m. V. Kudirkos „Tautinė giesmė“ buvo atliekama Kamajuose, Panevėžyje, Kriokalaukyje, Ūdrijoje, Biržuose, Marijampolėje, Šiauliuose.

Vargonininkai buvo ruošiami muzikos mokyklose. Rokiškyje tokia mokykla veikė nuo 1883 m., kai į Lietuvą, vietos dvaro savininkės Marijos Tyzenhauzaitės-Pšezdeckienės paprašytas, atvyko čekų vargonininkas Rudolfas Lymanas iš Zlonicų. Per du dešimtmečius čia buvo paruošta apie 200 muzikų. Mokykloje mokėsi patys gabiausi valstiečių ir miestelėnų vaikai, kurie pasklisdavo po Lietuvą.

1913 m. Juozas Naujalis vargonininkų mokyklą atidarė Kaune su trimis mokymo pakopomis. Mokslas truko net iki trejų metų, čia veikė tobulinimosi kursai, buvo leidžiamas leidinys „Vargonininkai“. Gilią vagą paliko Stasio Šimkaus įkurta ir išpuoselėta muzikos mokykla Klaipėdoje. Dėstytojai buvo kviečiami specialistai iš Vengrijos, Vokietijos, Rusijos.

Tačiau dažniausiai sau pamainą ruošdavo patys vargonininkai. Nusižiūrėdavo gabesnį vaiką ir pasiimdavo sau mokiniu: supažindindavo su natomis, pačiu instrumentu, pamokydavo dainavimo tiek, kad jie tikdavo vargonininkauti bažnytkaimiuose. Patys gabiausieji tobulinosi kursuose, muzikos mokyklose, konservatorijose. Štai kaip V. Čiurlionytė-Karūžienė aprašo savo tėvelio Tomo mokslą pas Liškiavos vargonininką apie 1860 m.: „Prieš kiekvieną pamoką jis išsitraukdavo iš kišenės mėlyną nosinę, nusivalydavo nosį ir iškilmingai pasakydavo: „No’s, maly“, išvertus iš rusų ir lenkų kalbos tai reiškia „Na, mažyti“. Bet tėvas suprasdavo jo žodžius taip, kaip jie skambėjo, būtent „Nosis maža“. O mokytojo nosis iš tikrųjų buvo didelė ir raudona...“ Būsimasis vargonininkas ir

kompozitorius Česlovas Sasnauskas amato išmoko pas savo tėvelį Tomą, Kapčiamiesčio vargonininką, būdamas dvylikos metų, jį pavaduodavo, o šešiolikmetis pradėjo dirbti savarankiškai Gražiškių bažnyčioje. Kompozitorių ir vargonininką Juozą Naujalį amato išmokė krikšto tėvelis, Raudondvario vargonininkas Kazimieras Stankevičius, leidęs vaikui užlipti ant *viškų* ir paspaudyti klavišus. Vieną sekmadienį vargonininkas susirgo, tad visų nuostabai jį pavadavo keturiolikmetis Juozukas. Per pamaldas bažnyčioje buvo iš užsienių sugrįžęs grafas Tiškevičius. Liepęs vaiką su tėveliais pakviesti į dvarą, paskui išsiuntė mokytis į Varšuvos konservatoriją...

Žinoma, kad šešiolikmečiais vargonininkauti pradėjo Juozas Neimontas Kalvarijoje (1891 m.), Jonas Batoras Luokėje (1933 m.), Jonas Bielinis Seirijuose (1936 m.), Antanas Kojelis Telšiuose (1919 m.), penkiolikos metų būdami atėjo Antanas Olšauskas į Skriaudžius (1915 m.), Vytautas Četkauskas į Palėvenę (1936 m.). Antanas Šerėnas Lauksodyje pradėjo vargonininkauti (1912 m.) būdamas 12 metų...

Garsiosios Dvarionų, kaip vargonininkų, giminės pradžia siekia XIX a. vidurį, kai Salantuose Dominykas pats pasidarė ir išmoko groti smuiku, o pas vietos vargonininką – amato; sako, tėvas nebuvo patenkintas vaiko užsiėmimais, net smuikelį sulaužė. Tačiau gyvenimo nuvilietas į Liepoją ir vedęs gražuolę Barborą nuo Salantų, Dominykas tapo Liepojos Šv. Juozapo katalikų bažnyčios vargonininku. Net tik muzikavo, bet ir restauruodavo fortepijonus. Visi gausios Dvarionų šeimos vaikai giedojo bažnyčios chore. Iš šios giminės iškilo kompozitorius Balys Dvarionas, kiti – pianistai, dainininkai, smuikininkai, muzikos dėstytojai, vargonininkai.

Vargonininko duona prieškarinio Lietuvoje nebuvo labai skalsi. Tekdavo keliauti po parapijas, nes dažnas kunigas, gavęs parapiją, atsiveždavo ir savo muziką.

Ferdinandas Jonauskas (1903–1990) iš Žemaičių Kalvarijos amato išmoko pas vietos vargonininką Telesforą Reivydą, paskui tobulinosi Plungėje pas Petrą Kidyką. Aštuoniolikmetis savo karjerą pradėjo Lieplaukėje, kai klebonas Jonas Strikas, buvęs Žemaičių Kalvarijos vikaras, pa-

Žemaičių Kalvarijos vargonininko T. Reivydos mokinys Ferdinandas Jonauskas, 1919 m.

skirtas į Lieplaukę, vaiką pasikvietė. Per beveik septynias dešimtis vargonininkavimo metų (dirbo iki pat 1990 m.) Ferdinandas perėjo 30 miestų ir miestelių parapijas, vadino save Palangos Juze. „Jaunas būdamas turėjau didelę fantaziją ir užsispyrimą, ir jei nesisekdavo taip, kaip norėjau, ar klebonas nesilaikydavo duoto žodžio, tuoj kaip paukštis lėkdavau toliau“, – rašė jis savo atsiminimuose apie vargonininkavimą. Atsiminimuose aprašė ne tik savo darbą. Jis pateikė parapijų istorijas, aprašė ten dirbusius kunigus, istorinius ir gyvenimo įvykius. Jį likimas suvedė su rašytojais Povilu Abelkiu, Pranu Geniu, Butkų Juze, kompozitoriais Juozu Naujaliu, A. Jasinausku, vyskupu Juozu Staugaičiu. 1941–1944 m. buvo Telšių ka-

Kauno arkikatedros vargonininkas Pranas Beinaris, 1947 m.

tedros vargonininkas, tad matė Rainių miškelio kankinius, kai jie, Telšių kalėjimo kaliniai ir prižiūrėtojai, buvo besitraukiančių sovietinių karių nužudyti. 85 karstus kartu su kitais parapijiečiais Ferdinandas lydėjo į kapines...

Prieškarinio vargonininkui buvo keliami dideli reikalavimai. Štai 1939 m. Telšių vyskupijos vargonininkų statuto projekte buvo numatyta, kad be išsilavinimo, gebėjimo groti ir giedoti, jis turėjo būti doras ir praktikuojantis katalikas, mylįs savo pašaukimą ir galįs jame veikti Dievo garbei. Vardą įgydavo tik išlaikęs numatytus „kvotimus“ Muzikos komisijoje. Turėjo rodyti kunigams pagarbą, o parapijiečiams būti mandagus ir palankus. Vargonininkas taip pat turėdavo vesti parapijos metrikų knygas, rašyti nuorašus, teikti žinias Statistikos biurams. Vargonininkas bažnytinės kasos sąskaita būdavo įrašomas į Ligonų kasą, klebonas privalėdavo skirti lėšų gaidoms, suteikti patalpas ir „šviesą“ chorų repeticijoms. Muzikai būdavo parapijose gerbiami, vadinami inteligentais.

*Gyvenimas – lyg tiltas virš bedugnės:
Viršų ir apačioj – melsva gelmė.
Silpnai teapšviečia ją žemės ugnys,
O reikia pereit jį, nenugarmėt...*

Taip savo eilėraštyje „Prie tilto“ rašė Kaišiadorių vargonininkas, „Katalikų Bažnyčios kronikos“ platintojas, vėliau – politinis kalinys Anastazas Janulis, prisimindamas sunkiausias savo gyvenimo dienas lageryje. Dauguma vargonininkų liko ištikimi savo kraštui, Bažnyčiai, nesiskundė likimais, o dirbo sunkų darbą. □